

3. Дідук-Ступ'як Г.І. Комунікативно-лінгвостилістична робота при вивченні прикметника (стаття)//Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка/ Дідук-Ступ'як Г.І. Серія: Педагогіка. – 2002. – №9. – С.96-102.
4. Методика навчання української мови в середніх освітніх закладах / Колектив авторів за редакцією М.І.Пентиліюк, М.І.Пентиліюк, С.О.Караман, О.В.Караман, О.М.Горошкіна, З.П.Бакум, М.М.Барахтян, І.В.Гайдаєнко, А.Г.Галетова, Т.В.Коршун, А.В.Нікітіна, Т.Г.Окуневич, О.М.Решетилова. – К.: Ленвіт, 2004. – С. 108 – 112.

Шміло М.

Науковий керівник – доц. Дідук-Ступ'як Г.І.

СОЦІОКУЛЬТУРНИЙ ПІДХІД ДО ВИВЧЕННЯ СИНТАКСИСУ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ ТА АНГЛІЙСЬКОЇ МОВ

Сучасна система освіти передбачає всебічний розвиток особистості учня, його індивідуальних здібностей та інтересів, тому формування ключових компетентностей є одним із визначальних завдань загальноосвітньої школи. Сучасному вчителю важливо розуміти, які з них варто реалізовувати і як це можна здійснити в процесі навчання. Школа повинна формувати нову систему універсальних знань, умінь, навичок, досвід самостійної діяльності й особистої відповідальності [23, с. 15]. Вирішення цих завдань вимагає створення умов для набуття учнем здатності бути суб'єктом процесу свого соціального розвитку, тобто оволодіти комунікативними способами міжособистісної і соціокультурної взаємодії в різних соціальних спільнотах та різних видах спільної діяльності.

Зміст навчання української мови і технології його засвоєння базуються на прогресивних підходах до навчально-виховного процесу: особистісно зорієнтованому, компетентнісному, соціокультурному, функціонально-комунікативному. У навчанні української та іноземних мов останнім часом широкого застосування набули такі підходи, як комунікативний, когнітивно-комунікативний, соціокультурний, лінгвокраїнознавчий, особистісний [9, с.4]. Добір навчального матеріалу й організація навчання повинні здійснюватися на основі їх поєднання. Усі ці підходи передбачають розв'язання комунікативних завдань, успішність яких залежить від розуміння учнями спілкування як засобу вираження основної функції мови – комунікативної.

Сьогодні особливого значення набуває соціокультурний підхід до вивчення мови. Тому метою нашої статті є розгляд реалізації соціокультурного підходу при вивченні тем із синтаксису на уроках української і англійської мов.

Основною метою навчального предмета «Українська мова» є формування національно свідомої, духовно багатої мовної особистості, що володіє вміннями і навичками вільно, комунікативно виправдано користуватися засобами рідної мови, вільно орієнтується у всезростаючому інформаційному потоці, обстоює власну думку, громадянську позицію щодо тих чи інших подій і явищ, тобто формувати комунікативну компетенцію та її важливий складник – соціокультурну компетенцію [3, с.11].

Зважаючи на те, що сьогодні мета навчання рідної й іноземної мов – «використовувати мову як інструмент у діалозі культур і цивілізацій сучасного світу» - загострює особливу увагу до соціокультурного складника іншомовної комунікативної компетенції, і, відповідно, до соціокультурного підходу до опрацювання мовного матеріалу [17, с. 69].

Згідно нових програм з української мови та іноземних мов для загальноосвітніх шкіл головною метою навчання рідної та іноземної мов визначено формування діалогової комунікації, яку розуміють як здатність до етнокультурного й міжкультурного іншомовного спілкування [2].

Гармонійне поєднання української та загальнолюдської культур реалізується через вивчення мови як культурознавчої дисципліни, взаємозв'язок з культурними надбаннями народів, що живуть поруч, їх полілог культур, інтеграцію в українську культуру і разом з нею – у світову. Саме цьому у школі сприяє формування у школярів соціокультурної компетенції [5, с. 60].

Рідна мова й іноземна, окрім основної комунікативної функції, виконують ще й соціальні функції: а) є засобом розвитку особистості як передумови розвитку народу; б) використовуються як засіб пізнання. Мова є генетичним кодом, який програмує національну свідомість дитини. Засвоюючи її, учні повинні пам'ятати, що «рівень розвитку рідної мови відображає рівень духовного розвитку нації: словник – це те, що нація знає про світ, а граматика – це те, як вона про нього говорить» [23, с.15]. Тому недостатньо лише засвоїти певну мовну систему й набутти мовленнєвих умінь і навичок. Потрібно навчити учнів користуватися мовою відповідно до умов соціокультурного середовища. Слід мати на увазі, що мова індивіда не народжується разом з ним, а набувається у процесі його розвитку, в умовах життя в родині і суспільстві, в певному національно-мовному середовищі. Сьогодні актуальним як ніколи є вислів «Культура кожного народу закодована в його мові», адже мова кожної нації та її культура – взаємозалежні та невід'ємні. Із розвитком та збереженням мови починається розвиток і збереження національної культури [4, с. 111].

Соціокультурний підхід передбачає вивчення мови крізь призму народознавства і оригінальної, яскравої культури, що збагачує загальнолюдську культуру, поєднання й переробку вивчених з інших предметів відомостей про світ в особистісний погляд на життя, своє місце в ньому і продиктований саме тим, що престижність будь-якої нації визначається рівнем її культури, а остання – культурою мови, яка є формою збереження і творення національної культури.

Основою цього компонента є тексти або система тематично об'єднаних текстів українознавчого спрямування. Адже українська мова – це феноменальний витвір народу. В результаті цього в основу її методики першим покладено принцип народності – репрезентації української мови як геніального творіння розуму, серця, почуттів, усіх сфер багатогранної діяльності українців, які берегли традиції сім'ї, роду й українського народу.

Під час навчання школярів необхідно формувати розуміння важливої ролі української мови в житті народу, розуміння того, що лише завдяки їй можна глибше пізнати традиції, звичаї, психологію, національний дух українців, подолати національний нігілізм, яничарство, розвивати мовну культуру учнів, формувати вміння і навички спілкуватися, правильно й логічно висловлювати свої думки і при цьому говорити виразно й вишукано [11, с. 17].

Навчання учнів на основі національних текстів зумовлює переймання ними культурного досвіду етносу, цінностей, ідеалів, традицій, тобто формування етнокультурної компетенції, а також отримання знань про реалії матеріальної та духовної культури українців, правила мовленнєвого етикету. Таким чином, у школярів формуються мовленнєві вміння і навички самостійно створювати національно-культурні тексти, добирати матеріали для усного виступу, складати діалоги, виражати і відстоювати громадянську позицію.

Одним із компонентів змісту навчання виступає соціокультурна компетенція, складниками якої є країнознавчий, лінгвокраїнознавчий і соціолінгвістичний аспекти. Ця компетенція є складовою комунікативної мовленнєвої компетенції і пов'язана зі знаннями і вміннями, необхідними для здійснення соціального аспекту використання мови. Вона виявляється в:

1) оволодінні способами дешифрування соціального коду партнера для визначенням ступеня довіри до нього чи потенційного ризику;

2) знанні конкретного середовища і здатності позначити власну приналежність до визначеної соціальної групи засобами комунікації;

3) умінні вибрати потрібний рівень мовного етикету, доречний у конкретній ситуації спілкування [22, с.27].

Таким чином, застосування соціокультурного підходу з використанням автентичних матеріалів сприяє формуванню цілісної системи уявлень про національно-культурні особливості країни, мова якої вивчається [14].

Особливого значення цей підхід набуває під час вивчення тем із синтаксису. Учні, засвоюючи особливості побудови словосполучень, речень, різноманітних синтаксичних конструкцій часто користуються текстами національного спрямування, чи то із художніх творів, чи з українського фольклору. Така інформація здійснює значний вплив на підсвідомість школярів, виховує патріотичні почуття. Крім того, це досить добре розвиває мовлення школярів, оскільки текст постає як сукупність речень, а речення, як відомо, є однією з основних одиниць синтаксичного рівня й виконує комунікативну функцію. Сприймаючи матеріал національно-патріотичного спрямування дитина ідентифікує себе з представниками своєї нації, усвідомлює, що вона є частиною своєї держави. Таким чином, формується соціокультурна компетенція, що полягає в ступені обізнаності в соціокультурному контексті використання мови. Це залежить від цілісного сприйняття мовних понять і реалізується через теми, які відображають історію, традиції, звичаї, культуру українського народу, його духовність [6, с. 22].

Ми вважаємо, що розробка методичних матеріалів, які б відбивали лінгвокраїнознавчий підхід до навчання рідної та іноземної мов є особливо актуальною проблемою для методики, зважаючи на їх абсолютну відсутність. Окремі праці цієї системи методичної роботи знаходимо у О. Біляєва, Г. Дідук-Ступ'як, М. Пентиліук, В. Загороднової, О. Мішатіної, О. Хорошковської, Л. Паламар та ін. Лінгводидактичні особливості навчання української мови та інших мов закладені у компаративно-зіставній методиці, розробленій науковцем Г. Дідук – Ступ'як.

Для реалізації соціокультурного підходу при вивченні синтаксису доцільно використовувати комплекс методів, прийомів та засобів навчання, що зумовлюється методичними етапами уроків: презентацією мовного матеріалу; поясненням учителя; організацією самостійного пошуку учнів; осмисленням нових мовно-мовленнєвих явищ шляхом розумових операцій (аналізу, синтезу, порівняння, узагальнення); проведенням мовно-мовленнєвих тренінгів; використанням засвоєного матеріалу у процесі побудови власних висловлювань. При цьому слід враховувати й ті методи і прийоми, що застосовуються при вивченні синтаксису [5, с.63].

Для реалізації культурологічного (соціокультурного) підходу на уроках української мови пропонуємо поєднання таких методів: бесіда (підготовча, повідомлювана, відтворювана, евристична, узагальнювальна, повторювальна, катехизисна); метод розповіді (пояснення); спостереження над мовним матеріалом, діалогівання, диспуту, дискусії.

Важливого значення тут набувають специфічні прийоми, такі як аналіз словосполучень; синтаксичний розбір речень; введення та вилучення окремих компонентів речення; поширення і скорочення речень; конструювання, реконструювання синтаксичних одиниць; складання речень за опорними словами, схемами; редагування. При цьому учням варто запропонувати текст соціокультурної тематики для цілісного сприймання і аналізу окремих його компонентів. Якщо поставити завдання сконструювати речення, то школярі таким чином набувають вміння створювати власні висловлювання і вже можна побачити результати виховного впливу тексту.

Отже, основним завданням соціокультурного підходу є навчити учнів досконало володіти рідною мовою і вміло застосовувати її у певних ситуаціях. Оскільки володіння мовою належить до соціокультурної діяльності, у методиці навчання мови, крім основної мети – забезпечення комунікативної компетенції особистості в різних сферах і жанрах мовлення, визначається не менш важлива, яка полягає у формуванні громадянина – патріота – на основі засвоєння основних цінностей загальнолюдської і національної культури – матеріальної і духовної. Організувати навчання слід так, щоб мова усвідомлювалася учнями як феномен культури. Від цього значною мірою залежить ефективність сучасної освітньої системи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алексеєва В. Реалізація соціокультурної змістової лінії шкільного курсу мови у 6-8 класах: (на матеріалі сфери відношень «Я і українська мова») / Вікторія Алексеєва // Українознавство. – 2011. - №2. – С. 161-163.
2. Божок Н. О., Власенко Л.В. Соціокультурна компетенція при вивченні іноземної мови [Електронний ресурс] / Н. О. Божок, Л. В. Власенко. - Режим доступу: <http://dspace.nuft.edu.ua/jspui/handle/123456789/1869>
3. Гавловська Л. Розвиток соціокультурної компетентності старшокласників на уроках української мови / Любов Гавловська // Українська мова та література. Шкільний світ. – 2011. - №29/30. – С. 11-12.
4. Дідук-Ступ'як Г. І. Глотодидактичні можливості використання лінгвоконцептології у процесі інтеракції різноаспектного вивчення української мови [Електронний ресурс] / Г.І. Дідук-Ступ'як. - Режим доступу: <http://dspace.tnpu.edu.ua/handle/123456789/920>
5. Дідук-Ступ'як Г. І. Компетентісно-лінгвоконцептологічне вивчення української мови та технологія інтеракції різновекторного опрацювання мовного матеріалу / Г. І. Дідук – Ступ'як // Збірник наукових праць Бердянського державного педагогічного університету. Сер. Педагогічні науки. – 2009. - №4. – С.60-65.
6. Заєць В. Дидактичні матеріали соціокультурної тематики для уроків мови в до профільних 8-9 кл. // Дивослово. – 2011. - №12. – С. 22-26.
7. Колечко В. В. Філософський аспект соціокультурного підходу до вивчення іноземних мов [Електронний ресурс] / В.В. Колечко. - Режим доступу: <http://studentbooks.com.ua/content/view/144/46/1/26/>
8. Корицька Г. Реалізація соціокультурної змістової лінії на уроках української мови [Електронний ресурс] / Г. Корицька. – Режим доступу: http://lad-osvita.at.ua/PDF/Na-dopomogu/realizacija_sociokulturnoji_zmistovoji_liniji.pdf
9. Кравченко Н. М. Нові підходи до вивчення іноземних мов [Електронний ресурс] / Н. М. Кравченко // Англійська мова та література. – 2012. - №34-36. – С. 4-5. – Режим доступу: <http://uapnankivska.edukit.ck.ua/Files/downloads/Нові%20підходи%20до%20вивчення%20іноземної%20мови.pdf>
10. Кудінова О. Л. Формування ключових компетенцій на уроках української мови і літератури [Електронний ресурс] / О. Л. Кудінова. – Режим доступу: http://school97.ucoz.ru/publ/stati_uchitelej/kudinova_o_l_formuvannja_kljuchovikh_kompetencij_na_urokakh_h_ukrajinskoji_movi_i_literaturi/2-1-0-77
11. Кулик Н. Виховання національної самосвідомості на уроках української мови / Н. Кулик // Освітнянин. – 2008. - №4. – С. 17-19.
12. Кучерява О. А. Культурологічний принцип у системі вищої філологічної освіти [Електронний ресурс] / О. А. Кучерява. – Режим доступу: http://virtkafedra.ucoz.ua/el_gurnal/pages/vyp2/filosofia/kucherjava.pdf
13. Методика навчання української мови в середніх освітніх закладах / Колектив авторів за редакцією М. І. Пентиліук: М. І. Пентиліук, С.О.Караман, О. В. Караман, О. М. Горошкіна, З. П. Бакум, М.М.Барахтян, І. В. Гайдасенко, А. Г. Галетова, Т. В. Коршун, А. В. Нікітіна, Т. Г. Окуневич, О. М. Решетиліова. – К.: Ленвіт, 2004. – С.224-238.
14. Мироненко Т. П. Використання соціокультурного підходу із застосуванням автентичного матеріалу при формуванні громадянськості студентів факультетів іноземної філології [Електронний ресурс] / Т.П.Мироненко. – Режим доступу: <http://lib.chdu.edu.ua/pdf/naukpraci/pedagogika/2002/24-11-14.pdf>
15. Мішеніна Т.М. Концепція виховного ідеалу в літературному і мистецтвознавчому краєзнавстві Запоріжжя / Т. М. Мішеніна // Збірник наукових праць Бердянського державного педагогічного університету. Сер. Педагогічні науки. – 2009. - №4. – С.84-91.
16. Мойсеєнко Н.Г., Сізова Л.В. Оптимізація шляхів формування соціолінгвістичної компетенції студентів-іноземців у процесі викладання російської мови як іноземної [Електронний ресурс]. / Н.Г.Мойсеєнко, Л.В. Сізова. - Режим доступу: http://elkniga.info/book_20_glava_30_OPTIM%D0%86ZA%D0%A1%D0%86JA_SHLJAKH%D0%86V_FOR.html
17. Ружин К. М. Реалізація зіставного підходу при вивченні другої іноземної мови в загальноосвітніх навчальних закладах [Електронний ресурс] / К. М. Ружин. – Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/Natural/Vznu/ped/2011_3/069-74.pdf
18. Стрига Е. В. Соціокультурний підхід як умова формування професійного менталітету майбутніх вчителів [Електронний ресурс] / Е.В. Стрига. – Режим доступу: <http://www.sportpedagogy.org.ua/html/journal/2009-06/09sevtptm.pdf>
19. Українська мова. 5-12 класи. Програма для загальноосвітніх навч. закладів / за ред. Л.В. Скуратівського. – К.: Ірпінь: Перун, 2005. – 176 с.
20. Упровадження елементів національного виховання на уроках англійської мови// Англійська мова та література. – 2008.- № 3. – с. 4-11.
21. Щербина І. Ю. Формування соціокультурної компетенції учнів при організації позакласної роботи з іноземної мови [Електронний ресурс] / І. Ю. Щербина. – Режим доступу: <http://eprints.zu.edu.ua/5847/1/426-430.pdf>
22. Ярмолюк А. Самоосвіта і саморозвиток старшокласників у процесі формування соціокультурної компетенції / Алла Ярмолюк // Українська мова і література в школі. – 2010. - №8. – С.26-31.
23. Ярмолюк А. Соціокультурний аспект навчання української мови: система вправ і завдань / Алла Ярмолюк // Українська мова і література в школі. – 2011. - №3. – С.14-20.
24. Ярмолюк А. Соціокультурна змістова лінія в структурі уроку української мови / Алла Ярмолюк // Українська мова і література в школі. – 2009. - №4. – С. 28-33.

26. Ярмолюк А. Шляхи реалізації соціокультурного підходу до вивчення української мови в старшій школі / А. Ярмолюк // Українська мова і література в школі. - 2009. - № 8. - С. 19-23.

Касіян М.

Наук. керівник – доц. Штонь О. П.

СТРУКТУРНІ ОСОБЛИВОСТІ ПОРІВНЯНЬ У ПОЕЗІЇ ОКСАНИ ЗАБУЖКО

Однією з визначальних рис художньої мови є образність, яка насамперед досягається шляхом використання різноманітних тропів, серед яких найдавнішим, найактивнішим і найпомітнішим у художньому тексті є порівняння – мовно-художній засіб, що ґрунтується на зіставленні понять [4, с. 10]. Структурна різноманітність таких одиниць, своєрідність формального та значеннєвого їх взаємозв'язків з іншими елементами речення, стилістична роль порівняння як зображального засобу привертала увагу багатьох дослідників мови, зокрема до цієї теми звертались: Будагов Р.О., Виноградов В.В., Єфімов А.І., Потебня О.О., сучасні вчені Єрмоленко С.Я., Голоух Л. В. та ін. Але найбільш повно природу порівнянь висвітлено у монографії І. К. Кучеренка «Порівняльні конструкції мови в світлі граматики».

У художньому тексті порівняння – один з основних стилістичних прийомів, формально-значеннєва своєрідність якого будується на паралелізмі уявлень та асоціативних зв'язках. Специфіку образних засобів творів сучасних поетів, зокрема Оксани Забужко досліджували Я. Голобородько,

Л. Масенко, О. Скорик, Г. Біберова. Проте структурні особливості порівнянь письменниці предметом окремого вивчення ще не були. Це і зумовлює актуальність теми.

Мета статті полягає у спробі системного аналізу структурних особливостей порівнянь в ідіостилі Оксани Забужко.

В українській мові за способом і засобами вираження прийнято виділяти два основні види порівнянь: сполучникові лінійно-динамічні структури порівнянь та безсполучникові лінійно-динамічні структури [4, с.12]. Проаналізуємо кожен структурний вид порівняльних конструкцій.

Серед 500 досліджуваних порівнянь у поезії О. Забужко до сполучникових належать 395, що становить 79% усіх порівняльних конструкцій, до безсполучникових належить лише 105 порівнянь, а це лише 21%.

У процесі нашого аналізу встановлено, що найактивніше функціонують такі тематичні об'єднання: сполучникові порівняння, виражені: 1) порівняльними конструкціями (нерозгорнутими і розгорнутими) зі сполучниками як, мов, немов, наче та інших; 2) підрядним реченням, яке в основному є неповним. За частотністю ці групи у відсотковому співвідношенні рівнозначні.

Структуру об'єктної частини сполучникових порівнянь у поезії Оксани Забужко становлять **нерозгорнуті порівняльні конструкції**, які підкреслюють і конкретизують будь-яку одну ознаку, притаманну предмету і відноситься до одного слова: «*Ледь похрускує скло, коли я, мов Русалочка, йду босака крізь минуле*» [3, с. 78]; «*у коридорі спального вагона стояв, як сутінь, дим, і чоловік*» [3, с. 21]; «*і бачиш – міста на мапі злітають в огні, немов сірники, підкинуті в чорне небо*» [2, с. 227]. Об'єкт виражений одиничним іменником або іншим субстантивованим словом: «*і дні, як шибка, все туманіли мохом вільгості – о, доки?*» [1, с. 69]; «*десь має ж бути стражник, чия хода надійна, як печать!*» [1, с. 16]; «*іще слова, вологі і сирі, в розколі вуст ворухнуться, мов глиня*» [2, с. 180]. В останньому реченні порівняння підібрано надзвичайно вдало, адже мається на увазі, що слова, а загалом і мова недосконалі. Нерозгорнута порівняльна конструкція дає якісну характеристику авторській асоціації, що зближує віддалені поняття. Образи, створені такими порівняннями, є менш завершеними, «прохідними», а тому дають більше простору для суб'єктивних сприймань і асоціацій: «*кожен звук у ньому множивсь, як лавина*» [1, с. 69]. Порівняльний зворот вжитий у переносному значенні і деталізує уявлення про силу гучності звуку.

Структуру об'єктної частини сполучникових порівнянь у поезії Оксани Забужко також становлять **розгорнуті порівняльні конструкції**, які характеризуються більшою кількістю компонентів – семантично однорідних чи різнорідних, пов'язаних із творенням і поглибленням порівняння, ускладненням художній образ, наприклад: «*земля розволочена, наче жона чужоложна, з-під ніг нам сочила, мов пасоку, яловий літ*» [3, с. 23]. Оксана Забужко поширює порівняння означенням, переважно узгодженим (часто це епітет): «*Але була зима – й моє життя, мов мапа контурна, розпластане лежало, подобою незнаній держави*» [2, с.189]; а також додатком: «*О ці неутравні, як смак сигарети, розмови!*» [1, с. 30].

Цікавими є речення з двома однорідними присудками, коли перший з них заперечний і є прямою назвою дії, а другий є порівняльною, метафоричною назвою дій предмета і приєднується до першого протиставним сполучником **а**. Таким чином підкреслюється нестандартність припущення: «*Ніжніша дощ, – і захлинався голос, неначе не співав, а матюкався – і все те много, много, много раз!*» [2, с. 230].

Сполучникова лінійно-динамічна структура виражена підрядним реченням, яке в основному є неповним. Проте найчастіше авторка у своїх поезіях вдається до порівнянь, розгорнутих за рахунок складних речень, в основному власне означальних: «*Збирай рушники й парасолі – не руш моїх кіп. Вони самоправні – як в камінь вціловані морем, але і зникомі – піском-попід-вітром крихкі...*» [2, с. 221]. Такі розгорнуті порівняльні конструкції створюють яскравий художній образ, вписуючись у складну структуру своєрідних неелементарних речень, які репрезентують синтаксичну основу ідіостилу письменниці: «*Там сусідка тремтить, як прищиплений к ліжку мотиль, і боїться заснути – бо вранці ану ж не проснеться?*» [2, с. 214].

Цікавим видаються порівняння, ускладнені однорідними членами, що посилюють експресію висловлення, інколи виражаючи значення альтернативності: «*Живиця рине, як сльози з очей, як вода,*